

IDEES CLAU

Abandonament escolar prematur més enllà dels indicadors: una proposta de perfils a partir de les experiències dels i les joves

L'abordatge qualitatiu de l'AEP com a complement dels indicadors estadístics

Els indicadors estadístics permeten diagnosticar l'abast i la intensitat de l'abandonament escolar prematur (AEP), però si aquest problema s'aborda des d'un punt de vista qualitatiu també és possible:

- Identificar diferents situacions que s'amaguen sota un mateix concepte d'AEP.
- Diagnosticar els principals factors explicatius de l'AEP per als diferents perfils.

Dos perfils d'abandonament escolar prematur

Abandonament per insatisfacció

Correspon a joves que s'han graduat en ESO, mantenen un cert vincle amb el sistema educatiu i entenen els beneficis d'estudiar.

Abandonament per desvinculació

Es tracta del perfil més habitual. Correspon a joves que no han acabat l'ESO i sovint acumulen més d'un abandonament. No encaixen amb el model educatiu i els manca motivació per continuar estudiant.

Factors explicatius de l'abandonament per insatisfacció

Trajectòria i experiència a l'escola

No és el perfil clàssic de fracàs escolar: són joves vinculats a l'escola, amb heterogeneïtat pel que fa als resultats i a la repetició, i que superen l'ESO. L'AEP es produeix durant els primers mesos de l'educació postobligatòria.

Aquests joves, generalment, consideren que deixen UNS estudis, no ELS estudis. No creuen que han abandonat, sinó que estan en un procés de cerca, i la sortida del sistema forma part d'aquest procés.

Elements institucionals (dins i fora de l'escola)

Acusen molt la manca d'informació: arriben molt desorientats al final de l'ESO sobre quines opcions d'educació postobligatòria hi ha i què implica escollir cada opció.

Aquestes mancances tenen com a conseqüència tries per inèrcia i no basades en els seus interessos, sinó en elements com la pressió familiar o del professorat, el biaix social respecte de la tria de batxillerat enfront de l'FP, etc.

Elements relacionals i subjectius

L'orientació sovint arriba tard i els joves trien el batxillerat com a mecanisme per ajornar l'elecció. En realitat, decideixen no escollir, i en molts casos això implica només ajornar l'abandonament. També es donen casos d'orientació esbiaixada, que provoca que les expectatives no encaixin amb el que succeeix.

Factors explicatius de l'abandonament per desvinculació

Trajectòria i experiència a l'escola

És el perfil més conegut i estudiat d'AEP. Són joves amb historials d'acumulació de suspensos, repeticions o expulsions, desafecció pel sistema i per ells mateixos. Mostren, *a priori*, una voluntat de fugir del sistema. Han tingut una experiència escolar insatisfactòria, derivada d'una desvinculació severa a tres nivells:

- emocional [menor sentit de pertinença i menys vincles afectius];
 - cognitiva [poca motivació i poc interès per l'aprenentatge];
 - conductual [comportaments i pràctiques].
-

Elements institucionals (dins i fora de l'escola)

Aquests joves han patit l'impacte de mecanismes punitius escolars: suspensos, repetició de curs o expulsió. Els mecanismes d'atenció a la diversitat no han generat més vinculació, sinó més distanciament. No se senten representats; el seu món de referència es troba permanentment exclòs de l'univers escolar i del marc curricular.

Elements relacionals i subjectius

Es donen situacions de baixes o nul·les expectatives entre els docents, de tracte diferencial a aquest alumnat, de manca d'acompanyament emocional i de poca atenció a situacions de vulnerabilitat. Això comporta sentiments de solitud o la concepció del rol a l'escola o al grup a partir de males pràctiques, fet que els fa buscar respostes en altres espais que no són els adequats.

Quan no hi ha referents positius, és determinant la dimensió relacional i l'impacte negatiu del grup d'iguals. Per contra, quan apareix un referent adult positiu (educadors o educadores de carrer, orientadors o orientadores, etc.), el canvi que es produeix és radical.

Elements institucionals i relacionals en casos d'exclusió social severa

En alguns casos es donen escenaris d'ineducabilitat severa que dificulten encara més la reintegració del noi o la noia en el sistema i el desenvolupament d'estratègies d'èxit: exclusió del sistema educatiu de joves migrants perquè tenen més de setze anys o per manca de documentació, violències extremes, problemes judicials, maternitat prematura, internament a CIES o centres de menors, etc.

Propostes d'intervenció

Hi ha una gran capacitat d'incidència des de les polítiques públiques i, específicament, des de tres àmbits d'actuació:

Millora de les trajectòries de continuïtat formativa, l'acompanyament i les transicions

- Ampliar l'oferta d'educació postobligatòria més enllà dels cicles formatius (i no limitar-se a ampliar l'oferta ja existent), fent-la més diversa i territorialitzada, incorporant-hi PFI, centres de noves oportunitats, etc.
- Posar el focus en l'orientació. Ha de començar abans i ha de ser més continuada, sistemàtica i propera a l'alumnat.
- Augmentar la informació per afavorir les transicions entre itineraris.

Millora de l'experiència educativa dins l'escola

- Incrementar l'interès de l'alumnat: currículum i personalització.
- Afavorir que el professorat sigui el principal acompanyant.
- Lluitar contra la segregació escolar i millorar l'atenció a la diversitat.

Estratègies des de la política local

- Coordinar serveis.
- Fer un seguiment correcte, amb traçabilitat i acompanyament dels i les joves. Per poder acompanyar-los fora de l'escola, cal tenir-los localitzats.
- Establir estratègies multisectorials (joventut, serveis socials, atenció a la infància, sistema educatiu, etc.) treballant des de lògiques tan diverses com les causes que han provocat l'AEP.

Aquests continguts provenen de la intervenció d'Alejandro Montes, doctor i professor de sociologia de l'educació a la UAB i membre de l'equip de recerca GEPS (Globalització, educació i polítiques socials), en el marc de la primera sessió del Cicle de Seminaris Noves Oportunitats Educatives NOE 4.10, organitzat per l'Àrea d'Educació, Esports i Joventut de la Diputació de Barcelona el 28 de setembre de 2021:

<https://www.diba.cat/web/educacio/projecte-noe410>

Programa del seminari: **<https://www.diba.cat/documents/113226/348966465/Programa28setembre-AEP.pdf>**

Mirades d'Educació (vídeo de la ponència): **<https://www.youtube.com/watch?v=qAtiXVf8k1U>**

Entrevista a Alejandro Montes al Diari de l'Educació: **<https://diarieducacio.cat/entre-els-abandonadors-trobem-perfils-molt-diferents-que-requereixen-respostes-molt-diferents/>**

Estudi *L'abandonament escolar a la ciutat de Barcelona: un abordatge qualitatiu a les experiències i trajectòries escolars dels i les joves* (GEPS-UAB, Barcelona, febrer de 2021):

https://www.edubcn.cat/rcs_gene/extra/01_documents_de_referencia/informes/20210201_Informe%20final_Abandonament_Escolar_CEB_GEPS-UAB.pdf